

WIESŁAW WENZ

EUROPA DUCHA A OBOWIĄZKI
WSPÓLNE WSZYSTKIM PASTERZOM KATOLICKIM
W ZJEDNOCZONEJ EUROPIE

(W ŚWIETLE INSTRUKCJI KONGREGACJI DS. DUCHOWIEŃSTWA
KAPŁAN PASTERZ I PRZEWODNIK WSPÓLNOTY PARAFIALNEJ
Z 4 VIII 2002 ROKU)

1. FUNDAMENT NOWEJ EUROPY DUCHA

Korzenie tego fundamentu sięgają bardzo głęboko, bowiem należy odnieść się do biblijnej góry Synaj, którą Bóg wybrał jako miejsce objawienia swojej woli, miejsce przekazania i powierzenia człowiekowi – do tamtego wydarzenia zniewolonemu – swoich prostych *Dziesięciu słów – Dekalogu* (Wj 20, 2-3). Te słowa Boga wypowiedziane na Synaju odezwały się dalekim echem przez pokolenia i historię wszystkich narodów. Również ponad dziesięć wieków temu zaczęły rozbrzmiewać w historii Polskiego Narodu – od 14 kwietnia 966 r. Od tego momentu już nie musimy Boga szukać *po omacku* (Dz 17, 27), bowiem to prawo, wypisane niegdyś na kamiennych tablicach, jest nieustannie obecne – wypisane *odwiecznie w sercach ludzkich*¹. Prawo *Dekalogu* zostało potwierdzone w Ewangelii jako moralny fundament Przymierza Nowego we Krwi Jezusa, zakorzeniony w stwórczej i ojcowskiej mądrości oraz Opatrzności Boga. Równocześnie ten moralny fundament Przymierza

Ks. dr hab. WIESŁAW WENZ – Katedra Prawa Kanonicznego, Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu; adres do korespondencji: pl. Katedralny 14, 50-329 Wrocław.

¹ J a n P a w e ł II, *Nie będziesz miał bogów cudzych przede Mną. Homilia podczas Mszy św. odprawionej przy kościele Świętego Ducha w Koszalinie 1 VI 1991 r.*, „L'Osservatore Romano”, wyd. polskie, numer specjalny 1-9 czerwca 1991, *Czwarta podróż Jana Pawła II do Polski*, s. 6-8.

z Bogiem jest wyłącznie dla człowieka, dla jego prawdziwego i pełnego dobra. Dlatego jeśli człowiek burzy ten fundament, szkodzi sobie, burząc jednocześnie *ład życia i współżycia ludzkiego w każdym wymiarze. Zaczynając od wspólnoty najmniejszej, jaką jest rodzina, i idąc poprzez naród aż do tej ogólnoludzkiej społeczności, na którą składają się miliardy ludzkich istnień*². Od samego początku dzięki Chrystusowi i w łasce chrztu św. możemy przychodzić, jak nasi przodkowie, ze światłem wiary i treścią *Dziesięciu słów Boga*, od których zależy przyszłość człowieka i społeczeństw, przyszłość narodu, państwa, Europy i świata³.

Słowa Boga dotyczą integralnego charakteru życia każdego człowieka, a zwłaszcza jego świętości (w wymiarze religijnym) i szlachetności – prawości (w wymiarze naturalnym). Ten wymiar świętości i szlachetnej prawości jest nieodzowny dla każdego człowieka, by on bardziej „był”, a więc by pełniej realizował swoje człowieczeństwo, tworząc integralną społeczność narodów. Na tej płaszczyźnie można mówić o *prywatności wiary i świętości człowieka* tylko w tym sensie, że nikt inny nie jest w stanie go zastąpić w jego osobistym spotkaniu się z Bogiem, którego należy szukać i odkrywać w prawdziwej wewnętrznej wolności. Natomiast obowiązkiem każdego państwa jest skutecznie chronić wolność sumienia i wyznania wszystkich swoich obywateli, niezależnie od tego, jaką religię lub światopogląd wyznają. Państwo nie może sobie pozwolić na to, by do życia społecznego i państwowego w żaden sposób nie dopuszczać wymiaru świętości i szlachetnej prawości, bowiem wtedy opowiadałoby się za obowiązkowym ateizowaniem państwa i życia społecznego⁴. Tak więc warto się pokusić o wypracowanie wzajemnej życzliwości i dobrej woli, aby obecne w życiu wspólnym formy świętości i szlachetnej prawości nikogo nie raniły i nikogo też nie uczyniły obcymi we własnej ojczyźnie. Wystarczy już bowiem przeszłych doświadczeń, np. *katolickiego getta, getta na miarę narodu*⁵.

² Tamże.

³ Tamże, s. 8.

⁴ J a n P a w e ł II, *By nikt nie czuł się obcym we własnej Ojczyźnie. Homilia podczas Mszy św. odprawionej w Lubaczowie 3 VI 1991 r.*, „L'Osservatore Romano”, wyd. polskie, numer specjalny 1-9 czerwca 1991, *Czwarta podróż Jana Pawła II do Polski*, s. 27-29.

⁵ Tamże, s. 29.

2. CZY KOŚCIÓŁ W POLSCE CHCE BUDOWAĆ EUROPE DUCHA?

Mam osobiście głębokie przekonanie, że budowanie Europy Ducha dzieje się skutecznie już od ponad dziesięciu wieków, chociaż tu i ówdzie wyraża się niejednokrotnie sugestywnie obawy i lęki, jakoby ta wspólnota zbawcza dążyła do panowania nad systemami świeckimi i zagrażała uprawnionej autonomii różnych dziedzin życia publicznego i państwowego. Należy w tym miejscu przypomnieć nauczanie Soboru Watykańskiego II, które powinno stanowić balsam, kojący wszystkie lęki obawiających się obecności Kościoła: *Kościół, który z racji swego zadania i kompetencji w żaden sposób nie utożsamia się ze wspólnotą polityczną ani nie wiąże się z żadnym systemem politycznym, jest zarazem znakiem i zabezpieczeniem transcendentnego charakteru osoby ludzkiej. Wspólnota polityczna i Kościół są w swoich dziedzinach od siebie niezależne i autonomiczne. Obydwie jednak wspólnoty, choć z różnego tytułu, służą powołaniu jednostkowemu i społecznemu tych samych ludzi*⁶. Zatem Kościół pragnie uczestniczyć w życiu społeczeństw tylko jako świadek wiary i tylko jako świadek Ewangelii, szukając jednak tego, co lepsze i głębsze dla jakości życia ludzi, nie wykluczając heroicznej ofiary ze swego życia. Jest to najwyższa miara budowania Ducha Europy, której kulturę tworzyli męczennicy pierwszych trzech wieków chrześcijaństwa, jak i męczennicy na wschód od Polski i w Polsce w wielu dziesięcioleciach XX w., stając się patronami naszej obecności w Europie, często za cenę ofiary z życia, całkowicie na wzór Chrystusa. On przywrócił człowiekowi godność i wartość w *Dziesięciu Słowach Ojca*. Dlatego – jak poucza Jan Paweł II – nie jest przywracaniem godności człowiekowi współczesne i liberalne spychanie go do tego, co zmysłowe, pełne pożądania. Nie jest miarą europejskości i pełnowartościowej kultury tego kontynentu akceptacja psychoseksualnych dewiacji i niemoralnych zachowań, związków, a nade wszystko legalizacja przestępstw przeciwko zdrowiu i życiu (wolność odbierania życia nie narodzonemu dziecku)⁷. Faktycznie taka kwalifikacja Europy obraża ten wielki

⁶ S o b ó r W a t y k a ń s k i II, *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et spes”*, nr 76.

⁷ J a n P a w e ł II, *Jaka wolność? Jaka Europa? Homilia wygłoszona podczas Mszy św. odprawionej na lotnisku wrocławskiego Aeroklubu 7 VI 1991 r.*, „L’Osservatore Romano”, wyd. polskie, numer specjalny 1-9 czerwca 1991, *Czwarta podróż Jana Pawła II do Polski*, s. 76-78.

świat kultury chrześcijańskiej, z którego pokolenia czerpały i nadal czerpią, który pokolenia tworzyły i nadal tworzą, także za cenę wielu osobistych wyrzeczeń i cierpień. To, co niesie Kościół, ma prawo obywatelstwa w Europie i świecie, wśród wszystkich narodów tego kontynentu. Miara Chrystusa jest miarą godną dla Europy i taką miarę każdy Europejczyk może przyjąć, podjąć i z powodzeniem kontynuować. Obecność Kościoła staje się gwarancją, aby nie zanizać tej miary.

3. ŚWIADOMOŚĆ POLAKÓW SWEJ EUROPEJSKOŚCI

Sądzę, że to, co spowodowało najpoważniejsze zamieszanie i nawet wewnętrzny sprzeciw wielu Polaków wobec wszelkich działań proeuropejskich, to lansowanie przez poprzednie lata hasła *w e j ś c i a P o l s k i d o E u r o p y*. Zostało to już spostrzeżone na początku tej miejscami agresywnej akcji przez pierwszego premiera III Rzeczypospolitej, który mówił na forum Rady Europy w Strasburgu: *W jakiś sposób zawsze byliśmy i jesteśmy w Europie. Nie musimy do niej wchodzić, ponieważ ją tworzyliśmy, i tworzyliśmy ją z większym trudem niżeli ci, którym się przypisuje albo którzy sobie przypisują patent na europejskość, wyłączność.*

W tym kontekście i klimacie zareagował również Jan Paweł II w 1991 r. w słowach: *Gdy pierwszy raz odwiedzałem Warszawę w 1979 roku, na placu Zwycięstwa wypowiedziałem to wezwanie: „Niech zstąpi Duch Twój! I odnowi oblicze ziemi. Tej ziemi!” Tej ziemi polskiej w środku Europy, naznaczonej tradycją swojej własnej europejskości. Raz to jeszcze powtarzam, bo zbyt się szafuje z wewnątrz i z zewnątrz tym argumentem upokarzającym, że mamy dopiero wchodzić do Europy. Natomiast mamy się dobrze zastanowić nad rzeczywistością Europy i europejskości. Trzeba pamiętać, że zarzewie wolności przyniósł Europie św. Paweł. Ukazane przez niego orędzie wolności Chrystusowej kształtuje dzieje Europy przez dwa tysiące lat. Ten dar został dany nie dla zatracenia. To jest korzeń Europy. Jeśli natomiast Chrystus jako sprawca ducha europejskiego zostaje wzięty w nawias albo usunięty poza nawias, to mamy do czynienia z narodzinami innej mentalności europejskiej, w której Bóg może występować, ale bez prawa do interwencji w życie człowieka i jego dzieje. Wydaje się, że to jest również część europejskiej nowożytnej tradycji. Obecność Kościoła, również Kościoła polskiego, w Europie to istotna troska, aby powiedzieć pełną prawdę o człowieku, zwłaszcza że*

*Chrystus objawia człowiekowi w pełni człowieka. Również humanizm europejski ma w Chrystusie swoje najpełniejsze objawienie. Nie można powiedzieć pełniejszej prawdy o Europejczyku, o człowieku, nie pamiętając, że jest on boskiego pochodzenia, że jest obrazem i podobieństwem Boga samego [...] stale nawiedzany przez Ducha Prawdy, Ducha Świętego*⁸. To jest prawda o człowieku europejskim, dlatego Kościół w Polsce nie może tej prawdy o człowieku zdradzić⁹.

4. OBOWIĄZKI PASTERZA WOBEC SWOJEJ WSPÓLNOTY PARAFIALNEJ

Instrukcja Kongregacji ds. Duchowieństwa z 4 sierpnia 2002 r. stanowi istotne ogniwo w łańcuchu publikacji promulgowanych przez Stolicę Apostolską, a mających skutecznie dopomóc kapłanom Kościoła katolickiego w podjęciu osobistej formacji permanentnej i pielęgnowaniu bardzo gorliwego posługiwania zbawczego ludowi Bożemu, również na kontynencie europejskim. Dokument ten ma również dopomóc wszystkim kapłanom w codziennej realizacji słów Chrystusa Pana – *duc in altum*, zwłaszcza w kontekście nowej ewangelizacji w trzecim tysiącleciu chrześcijaństwa oraz w chrystocentrycznym posługiwaniu kapłanów we wspólnocie parafialnej¹⁰, tak by Duch Chrystusa nieustannie towarzyszył pielgrzymowaniu współczesnego Europejczyka.

Cytowana *Instrukcja* została skonstruowana w dwóch częściach, a mianowicie: części I – *Kapłaństwo wspólne i kapłaństwo wynikające ze święceń*, w której przypomniano naukę Kościoła na temat głównych elementów posługi i życia prezbiterów, oraz części II – *Parafia i proboszcz*, w której obligato-

⁸ J a n P a w e ł II, *Protest błogosławionego o. Rafała. Homilia podczas Mszy św. w parku Agrykola. Beatyfikacja o. Rafała Chylińskiego w Warszawie 9 VI 1991 r.*, „L'Osservatore Romano”, wyd. polskie, numer specjalny 1-9 czerwca 1991, *Czwarta podróż Jana Pawła II do Polski*, s. 111-114.

⁹ Por. tamże, s. 114.

¹⁰ „Kładąc nacisk na rolę kapłana we wspólnocie parafialnej, wskazuje się na chrystocentryzm, który zawsze musi być widoczny w misji Kościoła”. J a n P a w e ł II, *Przemówienie do zgromadzenia plenarnego Kongregacji ds. Duchowieństwa z 23 XI 2001 roku*, [w:] *Instrukcja – Kapłan pasterz i przewodnik wspólnoty parafialnej*, Wrocław 2002, s. 4-5.

ryjnie wskazano na wzajemne relacje zachodzące między pasterzem własnym a jego wspólnotą parafialną.

W dalszej części niniejszego przedłożenia zwrócę uwagę wyłącznie na istotne obowiązki katolickiego pasterza wspólnoty parafialnej, w kontekście prawa wiernych do *przedstawiania pasterzom Kościoła swoich potrzeb, zwłaszcza duchowych, jak również swoich życzeń*¹¹, oraz do *otrzymywania pomocy od swoich pasterzy z duchowych dóbr Kościoła, zwłaszcza zaś słowa Bożego i sakramentów*¹². Bowiern w codziennym posługiwaniu kapłana, właśnie na kanwie rzeczywistości chrzcielnej, wierni realizując swoje prawa, teologicznie i kanonicznie obligując pasterzy do gorliwego posługiwania-pasterzowania. Mają bowiem prawo oczekiwać od kapłana urzeczywistnienia obecności Chrystusa (nauczanie – sprawowanie sakramentów – przewodniczenie wiernym), która dopiero wtedy *czyni z parafii autentyczną wspólnotę wierzących*. Dlatego posiadanie przez parafię własnego pasterza w osobie kapłana ma dla niej podstawowe znaczenie. Warto właśnie w tym momencie przypomnieć, że określenie *pasterz* jest zarezerwowane wyłącznie dla kapłana. Prawodawca postanowił bowiem, że święcenia prezbiteratu w rzeczywistości są niezbędnym warunkiem do ważności wystawienia nominacji na proboszcza¹³.

Kodeks Prawa Kanonicznego w kan. 515 § 1 precyzuje, że *parafia jest określoną wspólnotą wiernych, utworzoną na sposób stały w Kościele partykularnym, nad którą pasterską pieczę, pod władzą biskupa diecezjalnego, powierza się proboszczowi jako jej własnemu pasterzowi*. Interesująca nas *Instrukcja* poleca zaś, by całe życie parafii jako konkretnej społeczności wiernych (*communitas christifidelium*), jak i znaczenie jej apostołskich zadań w stosunku do społeczeństwa, było pojmowane i przeżywane w duchu *organicznej komunii między kapłaństwem wspólnym i kapłaństwem posługi, w atmosferze braterskiej i dynamicznej współpracy pasterzy i wiernych, z absolutnym poszanowaniem praw, obowiązków i funkcji drugich, we wspólnocie, w której każdy ma swoje kompetencje i ponosi własną odpowiedzialność*¹⁴. Tak więc wolą Prawodawcy jest, aby pasterz-kapłan (proboszcz), *trwając w ścisłej więzi z biskupem i wszystkimi wiernymi*, unikał w pracy i posługiwaniu duszpasterskim zarówno jakiejś niezrozumiałej w ł a d c z o ś c i, jak

¹¹ Kodeks Prawa Kanonicznego (dalej: KPK), kan. 212 § 2.

¹² KPK, kan. 213.

¹³ KPK, kan. 521 § 1.

¹⁴ *Instrukcja*, nr 18, s. 48.

i niezgodnego z istotą swej posługi i urzędu demokracją¹⁵. W zachowaniu poprawnych relacji duszpasterskich między pasterzem a wiernymi świeckimi wymownie mogą dopomóc normy i wskazania instrukcji *Ecclesiae de mysterio* z 15 sierpnia 1997 r. o niektórych kwestiach dotyczących współpracy wiernych świeckich w ministerialnej posłudze kapłanów¹⁶. Należy także nieustannie wzbogacać swoje wewnętrzne przekonanie, że *dzięki kapłaństwu urzędowemu (kapłaństwu posługi) wierni stają się świadomymi własnego uczestnictwa w kapłaństwie powszechnym (wspólnym) i je realizują*. Kapłaństwo posługi zostało ustanowione, aby pasterz mógł służyć wszystkim – ochrzczonym i innym – z wielką miłością pasterską i dokładnie wykonywać *świętą władzę*, upodabniając się do Chrystusa Kapłana w taki sposób, by mocą świętej władzy *móc działać w utożsamieniu z Chrystusem Głową „in persona Christi Capitis”*, aby *głosić Słowo, składać Ofiarę i odpuszczać grzechy*¹⁷. Tak więc kapłan jest we wspólnocie Kościoła szafarzem istotnych czynności zbawczych¹⁸: ofiarnicza władza w odniesieniu do Ciała i Krwi Zbawiciela, władza autorytatywnego głoszenia Ewangelii, przewyciężanie zła grzechu mocą sakramentalnego przebaczenia, a więc przekaziciel *życia i wiitalności w Kościele i w swojej parafii*.

Kapłan jest zatem nie dawcą i źródłem tych wszystkich zbawczych darów, lecz sługą, który z mocą namaszczenia Duchem Świętym przystępuje do sakramentalnego sanktuarium: Chrystusa Ukrzyżowanego i Zmartwychwstałego, z którego tryska zbawienie. Tak określona rzeczywistość powinna obli-gować pasterza-kapłana w realizacji swoich obowiązków wobec własnej wspólnoty parafialnej.

1. O b o w i ą z e k z a c h o w a n i a ś c i ś ł e j w i ę z i z b i s k u p e m. Wewnętrzna więź ze wspólnotą diecezjalną i jej biskupem, a w hierarchicznej komunii z następcą św. Piotra, gwarantuje parafialnej wspólnocie przynależność do Kościoła powszechnego. Ta część diecezji ożywiona jest darem wewnętrznej jedności-komunii, chrzcielną współodpowie-

¹⁵ Tamże; por. K o n g r e g a c j a d s. d u c h o w i e ń s t w a, *Kapłan głosiciel słowa, szafarz sakramentów i przewodnik wspólnoty w drodze do trzeciego tysiąclecia chrześcijaństwa* (19 marca 1999), nr 3. Por. K o n g r e g a c j a d s. d u c h o w i e ń s t w a, *Dyrektorium o posłudze i życiu kapłanów „Tota Ecclesia”* (31 stycznia 1994), nr 17.

¹⁶ Por. W. W e n z, „Różnorodność posługiwania” wiernych świeckich w postannictwie kościoła partykularnego w myśl „Instrukcji” Stolicy Apostolskiej z 15 VIII 1997 roku, „Wrocławski Przegląd Teologiczny”, 7 (1999), nr 1, s. 175-187.

¹⁷ Por. *Instrukcja*, nr 6, s. 22.

¹⁸ Por. K o n g r e g a c j a d s. d u c h o w i e ń s t w a, *Dyrektorium o posłudze i życiu kapłanów „Tota Ecclesia”* (31 stycznia 1994), nr 7.

działnością, tym samym życiem liturgicznym, które się ogniskuje wokół Eucharystii. Jest to wspólnota zdolna do sprawowania Eucharystii (pasterz i wierni), a więc skutecznie pielęgnuje w sobie więź doskonałej komunii z całym Kościołem.

2. **O b o w i ą z e k d u s z p a s t e r s k i e j t r o s k i o w s p ó l n o t ę.** Widzialnym znakiem posługiwania pasterza-kapłana powinien być wyraźny przykład wspólnotowego apostołstwa społeczności parafialnej, w której skupia się różnorodna aktywność ludzka, celowo wszczepiana w powszechność Kościoła. W takim działaniu znacząco uwydatnia się dynamiczny związek między osobami, które tworzą wspólnotę parafialną (chodzi o wszystkich wiernych), prowadzoną przez własnego pasterza-proboszcza. Zadaniem właściwym dla urzędu proboszcza jest natomiast aktywność, przejawiająca się w głoszeniu słowa Bożego, sprawowaniu sakramentów świętych i pasterskim kierownictwie wspólnotą¹⁹. Wykonywanie posługi pasterza parafii, obejmującej pełną pieczę duszpasterską, zakłada w sposób absolutny pełnienie władzy wypływającej ze święceń kapłańskich²⁰. Kandydat na pasterza powinien posiadać główne przymioty osobowe, które tworzą istotę kanonicznej zdatności na urząd proboszcza (m.in. zdrowa nauka, dobre obyczaje, gorliwość pasterska), inne cnoty, cechy i przymioty wymagane przez prawo powszechne i partykularne może określić biskup. Prawodawca wymaga też egzaminu, który przekonana o zdatności kandydata.

3. **O b o w i ą z e k t r o s k i p r o b o s z c z a o g ł o s z e n i e n i e s k a ż o n e g o s ł o w a B o ż e g o.** Proboszcz jest zatem zobowiązany, aby przebywającym na terytorium parafii głoszone było nieskażone słowo Boże i przekazywana autentyczna nauka katolicka. Chodzi przede wszystkim o głoszenie niedzielnych i świątecznych homilii oraz nauczanie katechetyczne. W zakres tego obowiązku troski proboszcza wpisane zostało podejmowanie inicjatyw sprzyjających szerzeniu ducha Ewangelii w każdej dziedzinie ludzkiego życia oraz sprawiedliwości społecznej; dzieło katolickiej formacji dzieci i młodzieży; staranie proboszcza, by przy odpowiedniej współpracy z wiernymi świeckimi mógł dotrzeć z przesłaniem Ewangelii do

¹⁹ „Proboszcz jest własnym pasterzem zleconej sobie parafii, podejmującym pasterską troskę o powierzoną mu wspólnotę pod władzą biskupa diecezjalnego. Powołany jest do uczestnictwa w posłudze Chrystusa, ażeby dla tejże wspólnoty wykonywał zadania nauczania, uświęcania i kierowania, przy współpracy także innych prezbiterów i diakonów oraz niosących pomoc wiernych świeckich, zgodnie z przepisami prawa”. KPK, kan. 519.

²⁰ Por. KPK, kan. 149 § 1 i kan. 521 § 1.

tych, którzy porzucili praktyki religijne bądź nie wyznają prawdziwej wiary²¹. Oczywiście, wykonywanie tych wszystkich zadań nie może być osobistym obowiązkiem samego proboszcza, ale jego powinnością jest czuwanie nad ich właściwym wykonaniem w swojej parafii, zgodnie z prawowitą nauką i kościelną dyscypliną. Prawodawca wyraźnie wskazuje, co proboszcz (pasterz-kapłan) musi wypełnić osobiście (np. homilia w czasie celebracji liturgicznej). Prawodawca jasno określił funkcje, które muszą być pełnione zawsze i wyłącznie przez kapłana jako wyświęconego szafarza, oraz te, które mogą na sposób stały pełnić osoby świeckie, odpowiednio przygotowane, trzymające się prawowiernej nauki i wiodące wzorowe życie chrześcijańskie. Należy także w tym miejscu przywołać obowiązek troskliwej opieki pasterza, jaką powinien otoczyć wszystkich swoich współpracowników.

4. O b o w i ą z e k t r o s k i p r o b o s z c z a o z w y c z a j n e ś r o d k i u ś w i ę c e n i a w i e r n y c h. *Instrukcja* odwołuje się do Kodeksu Prawa Kanonicznego, w którym Prawodawca postanowił, że proboszcz powinien szczególnie zabiegać o to, by Najświętsza Eucharystia stanowiła centrum parafialnego zgromadzenia wiernych, by wszyscy wierni mogli osiągnąć pełnię chrześcijańskiego życia przez świadome i czynne uczestnictwo w liturgii, sprawowaniu sakramentów, modlitwie i spełnianiu dobrych uczynków. Kodeks obliguje proboszcza do pracy nad tym, aby wierni często przystępowali do Najświętszej Eucharystii i sakramentu pokuty. We wspólnocie parafialnej proboszcz ma ustalić godziny celebracji i posługiwania w konfesjonale w taki sposób, aby wskazany czas odpowiadał większości wiernych. Ma również ułatwić przystępowanie do tych sakramentów tym wiernym, którzy napotykają szczególne trudności w dostosowaniu się do wyznaczonego porządku. Szczególną uwagę proboszczowie powinni przywiązywać do spowiedzi indywidualnej, zgodnie z duchem i formą ustaloną przez Kościół²². Należy zwrócić uwagę na obowiązek (pod klauzulą nieważności) wypowiedzenia całej modlitwy i formuły rozgrzeszenia, obowiązek spowiedzi dzieci przed Pierwszą Komunią Świętą, jak również możliwość słuchania spowiedzi podczas mszy św., uszanowanie wyboru sposobu spowiadania się penitenta (np. twarzą w twarz lub przez kratkę), ale też uszanowanie racji pasterza, który wybiera na miejsce spowiedzi konfesjonał. Do zwyczajnych środków uświęcenia wiernych *Instrukcja* zalicza również praktykę adoracji Najświęt-

²¹ Por. KPK, kan. 528 § 1.

²² Zob. J a n P a w e ł II, *Adhortacja „Reconciliatio et poenitentia”* (2 grudnia 1984), nr 31 i 32: „Acta Apostolicis Sedis” (dalej: AAS), 77 (1985), s. 260-264, 267.

szego Sakramentu, pochwalając uroczysty sposób wystawienia Eucharystycznych Postaci i udzielanie błogosławieństwa, co przynosi w życiu parafii obfite owoce. Proboszcz powinien zadbać o kult i bezpieczeństwo Najświętszego Sakramentu, bowiem bez kultu eucharystycznego parafia obumiera²³.

5. O b o w i ą z e k d o b r e g o w y p e ł n i a n i a f u n k c j i p a s t e r z a w p o s t a w i e s ł u ż e b n e j. Szczegółowe wskazania znajdują się w kan. 529 § 1 KPK, gdzie uwydatnia się podstawowe wymogi wynikające z funkcji proboszcza. Proboszcz jako pasterz-kapłan powinien:

- unikając niebezpieczeństwa funkcjonalizmu starać się poznać wszystkich wiernych powierzonych jego pieczy. Temu na służyć jego całościowe działanie (odwiedzanie rodzin, by zaradzić ich potrzebom i uczestniczyć w ich troskach, niepokojach, smutku, umacniając ich w Panu, roztropnie napominając);

- otaczać opieką chorych, starców, słabych, opuszczonych, szczególnie bliskich śmierci;

- szczególną opieką otaczać ubogich i cierpiących (dzieła miłości Kościoła);

- podejmować trud nawracania grzeszników i błądzących;

- świadczyć indywidualną pomoc wiernym w spełnianiu ich obowiązków;

- rozwijać chrześcijańskie życie w rodzinach;

- pobudzać świeckich do pełnienia we wspólnocie ludzkiej właściwej im funkcji w posłannictwie Kościoła;

- przez dobrą współpracę z biskupem i prezbiterami diecezji pogłębiać w wiernych świadomość identyfikującą ich z danym Kościołem partykularnym²⁴.

Razem z wiernymi proboszcz powinien również realizować obowiązek specjalnej troski o budzenie i rozwój powołań kapłańskich: świadectwo własnego życia – przeżywanie własnej tożsamości kapłańskiej (m.in. celibat) i świętość rodzin.

6. O b o w i ą z e k r e a l i z a c j i f u n k c j i s p e c j a l n i e p o w i e r z o n y c h p r o b o s z c z o w i. Już na wstępie należy zaznaczyć, że nie są to funkcje przysługujące wyłącznie proboszczowi jako jego ekskluzywne prawo. Zostały natomiast powierzone w specjalny sposób z racji szczególnej jego odpowiedzialności za parafię jako jej własnemu pas-

²³ Por. *Instrukcja*, nr 21, s. 58-60.

²⁴ Por. KPK, kan. 529 § 2.

terzowi i przewodnikowi. Stąd w miarę możliwości powinien je pełnić osobiście lub czuwać nad ich realizacją²⁵. Chodzi o:

- udzielanie chrztu – sprawa przygotowania rodziców, chrzestnych, wiernych;
- udzielanie bierzmowania (tym wiernym, którzy na terenie parafii znajdują się w niebezpieczeństwie śmierci, może go udzielić każdy prezbiter);
- udzielanie Wiatyku i namaszczenia chorych – celebracja może być połączona z udzieleniem apostołskiego błogosławieństwa;
- asystowanie przy zawieraniu małżeństwa i błogosławienie zaślubionych (czuwanie nad zbadaniem kanonicznej zdolności do zawarcia małżeństwa);
- odprawianie pogrzebów;
- święcenie źródła chrzcielnego w okresie wielkanocnym (Wigilia Paschalna), prowadzenie procesji poza kościołem i udzielanie uroczystego błogosławieństwa;

– bardziej uroczyste celebrowanie Najświętszej Eucharystii w niedziele i święta – słów kilka odnośnie do obowiązku proboszcza dotyczącego mszy św. *pro Populo Dei* w niedziele i święta nakazane w kościele partykularnym. Kan. 534 § 1 wyraźnie precyzuje, że jeśli proboszcz w jakimś dniu nie może tych intencji odprawić osobiście wskutek uznanej przez prawo przeszkody, winien tego dokonać w te dni przez kogo innego (wikariusza bądź zastępującego kapłana), natomiast w inne dni ma ten obowiązek wypełnić osobiście.

7. O b o w i ą z e k w s p ó ł p r a c y z e ś w i e c k i m i w m i n i s t e r i a l n y m p o s ł u g i w a n i u. Kapłan potrzebuje pomocy laikatu nie tylko dla zapewnienia swojej wspólnoty organizacyjnej i zarządzania, ale także dla rozwoju wiary i miłości²⁶. Wszystko jednak musi być zgodne z normami dyscypliny kościelnej, które zasadniczo dotyczą współpracy z osobami skierowanymi czasowo jako współpracowników w duszpasterstwie parafialnym, choć nie posiadają charakteru kapłańskiego. Osoby świeckie mogą działać w zakresie opisanym przez treść upoważnienia prawowitego pasterza – biskupa. Świeccy współpracownicy wykonują więc zlecenie, które nie czyni ich automatycznie osobami posiadającymi prawa. Pasterze-kapłani mogą też w razie potrzeby, kierując się zawsze pożytkiem Kościoła i stosując się do norm prawa powszechnego, powierzać świeckim określone funkcje, które choć są związane z urzędem pasterza, nie wymagają święceń kapłańskich: należy pamiętać, że sam fakt wykonywania tych zadań nie czyni czło-

²⁵ Por. *Instrukcja*, nr 21, s. 63-64.

²⁶ Por. *Instrukcja*, nr 16, s. 41.

wieka świeckiego pasterzem. Stąd w *Instrukcji* wskazanie, aby odpowiednią formacją świeckich w tej materii zajmował się i moderatorem posługiwania w danej wspólnoty był kapłan z uprawnieniami proboszcza, który osobiście będzie kierował duszpasterstwem²⁷. Świeccy nie mogą wykonywać czynności związanych z pełnym duszpasterstwem, ponieważ wymaga ono posiadania święceń kapłańskich. Mogą jedynie zastępować (przewodniczyć modlitwom liturgicznym, udzielać Chrztu, rozdzielać Komunię – zgodnie z przepisami prawa). Taki sam charakter zastępczy mają posługi udzielane świeckim (nadzwyczajny szafarz Komunii św. czy też akolita). Warunki zdadności osób świeckich określa biskup. Istotną sprawą w zakresie współpracy jest powołanie duszpasterskiej rady parafialnej, by jej członkowie mogli wspomagać przewodniczącego jej proboszcza.

8. O b o w i ą z e k p o s ł u s z e ń s t w a p a s t e r z a w o b e c p r a w a i n o r m l i t u r g i c z n y c h K o ś c i o ł a. Dojrzałe przyjęcie obowiązków posługi pasterskiej wiąże się z przekonaniem, że Kościół „potrzebuje zasad, aby jego hierarchiczna i organiczna struktura była widoczna i aby mógł pełnić funkcje powierzone przez Boga, zwłaszcza związane ze świętą władzą i udzielaniem sakramentów (*Sacrae disciplinae leges*, s. XIII). Ponadto świadomość pasterza, że jest sługą Chrystusa i Jego mistycznego Ciała, zakłada obowiązek wiernego spełniania woli Kościoła wyrażonej w konkretnych normach prawa (tamże). Tak więc szczególne znaczenie ma posłuszeństwo prawom i liturgicznym rozporządzeniom Kościoła, czyli miłość i wierność wobec norm, mających na celu kształtowanie czynności kultu. Stąd wołanie *Instrukcji*, aby kapłan miał świadomość sługi oraz tego, że działa wyłącznie w zgodzie ze zobowiązaniami dobrowolnie i uroczyście przyjętymi w obliczu Boga i wspólnoty. „Prawo kierowania sprawami liturgii należy jedynie wyłącznie do władzy Kościoła. Przysługuje ono Stolicy Apostolskiej oraz biskupowi, zgodnie z prawem. [...] Dlatego nikomu innemu, choćby nawet był kapłanem, nie wolno na własną rękę niczego dodawać, ujmować ani zmieniać w liturgii” (KL, nr 22). Stąd wszelkie improwizacje, nieposłuszeństwo w celebracji eucharystycznej są w sposób oczywisty sprzeczne z istotą Najświętszej Eucharystii jako Ofiary Chrystusa. To samo dotyczy sprawowania innych sakramentów, zwłaszcza sakramentu pokuty. Obowiązek troski przenosi się także wypracowanie u wiernych świadomego

²⁷ Por. KPK, kan. 517 § 2.

i autentycznego udziału w liturgii świętej, podejmowanie funkcji i czynności liturgicznych i pomocniczych²⁸.

ZAKOŃCZENIE

Trwałość i jedność narodów Europy jest uzależniona od fundamentu, na którym zaistniała Europa Ducha, a w niej cywilizacja miłości. Dar świętości i szlachetnej prawości to najwyższy szczyt kościelnego krajobrazu, na którym każdy człowiek może nieustannie poznawać Boga *bogatego w miłosierdzie*. Dla Europejczyka, który Mu zaufa, nic nie jest definitywnie stracone, wszystko można odbudować.

W klimacie tej prawdy Kościół przez swoich pasterzy bierze osobistą odpowiedzialność za kształtowanie tożsamości chrześcijańskiej oraz podejmuje się gorliwego posługiwania w każdej wspólnotce. W takiej wspólnotce pasterz ma prawo być aktywnie wspomagany przez osoby i organy doradcze (rada duszpasterska oraz ekonomiczna) i ich członków, tak jednak, by wystrzegano się wszelkich form prowadzących do ograniczenia autorytetu kapłana-proboszcza jako przewodnika. Ograniczenie autorytetu przewodnika wspólnoty może poważnie zafałszować tożsamość samej parafii, w której swoje obowiązki powinien gorliwie realizować jej własny pasterz.

Tak więc zgodna współpraca buduje i pozwala Kościołowi uczestniczyć w sposób sobie właściwy w działalności organizacji międzynarodowych.

²⁸ Por. *Instrukcja*, nr 15, s. 38-40.

THE EUROPE OF THE SPIRIT AND THE DUTIES COMMON
TO ALL CATHOLIC PASTORS IN A UNITED EUROPE

(IN THE LIGHT OF THE INSTRUCTION OF THE CONGREGATION
FOR THE CLERGY *THE PRIEST PASTOR AND LEADER*
OF THE PAROCHIAL FELLOWSHIP OF 4th AUGUST 2002)

S u m m a r y

Permanence and unity of the European nations is dependent on the foundation on which the Europe of the Spirit had come to existence, and the civilisation of love in it. The gift of sainthood and noble righteousness is the climax where every man may continuously learn to know God rich in mercy.

The Church through her pastors takes responsibility for the formation of Christian identity and sets upon an arduous ministry in each fellowship. It is in a fellowship that a priest has a right to be actively supported by his parishioners and advisory bodies. This should be done in such a way as not to limit the authority of a parish priest as their leader. If his authority is limited, the identity of a parish itself may be seriously falsified. For it is its own pastor that should fulfil his duties.

Translated by Jan Kłos

Słowa kluczowe: fundament Europy, kapłan pasterz, przewodnik wspólnoty parafialnej.

Key words: the foundation of Europe, pastor priest, leader of a parochial fellowship.